

Α 12.ν.96

Ο ΚΥΡΙΑΚΟΣ ΚΑΤΖΟΥΡΑΚΗΣ
μιλά για την τελευταία του δουλειά

Ένα αφιέρωμα στις μειονότητες της εποχής μας

ΣΤΟ Γκάζι έστησε φέτος την Άνοιξη το δικό του ναό λατρείας ο ζωγράφος και σκηνογράφος Κυριάκος Κατζουράκης. Εκεί μέσα, σε ένα από τα ελάχιστα αναπαλαιωμένα κτίρια, βρήκε τη θέση του το δικό του «Τέμπλο» αλλά και ο «Οίκος ενοχής». Ένα εικαστικό - θεατρικό δρώμενο που μας έκανε μάρτυρες μιας άλλης ιεροτελεστίας, εκείνης που γεννά η έμπνευση του δημιουργού.

Της ΜΑΡΙΑΣ ΑΔΑΜΟΠΟΥΛΟΥ

Είκοσι δύο διαφορετικά πορτρέτα ανθρώπων, ίσως κάποιων σύγχρονων Αγίων, οκτώ πολυπρόσωπες παραστάσεις - σκηνές βίας και πάθους μαζί -, τέσσερις μεγαλύτεροι πίνακες με κληρονομημένους Κούρδους και βασανισμένες γυναίκες και ακόμη δύο ολόσωμα πορτρέτα αρχαγγέλων με τις μορφές του Άγγελου Ελεφάντη και της Κάτιας Γέρου, συνθέτουν την τρίμητη περίπου κατασκευή του Κυριάκου Κατζουράκη. Πήρε το όνομα «Τέμπλο» και λίγο αργότερα γέννησε μια θεατρική παράσταση. Τον «Οίκο Ενοχής», με πηγή έμπνευσης κείμενα από το «Λοιμός» του Θουκυδίδη, από το μυθιστόρημα του Σωτήρη Δημητρίου «Ν' ακούω καλά τ' όνομά σου» και τα «Ματωμένα χώματα» της Λιδώς Σωτηρίου, «μεταλλαγμένα» από τη σκέψη του ζωγράφου και ερμηνευμένα από την Κάτια Γέρου και την Αννέζα Παπαδοπούλου.

Πέρασαν ήδη τέσσερα χρόνια από τότε που γεννήθηκε η επιθυμία στον Κυριάκο Κατζουράκη να φτιάξει μια μεγάλη εικαστική σύνθεση, συνδε-

δεμένη με μια θεατρική παράσταση. Στόχος του ήταν όλη αυτή η κατασκευή, με τις συγκεκριμένες αναφορές και τους ιστορικούς υπαινιγμούς, να μπορέσει να ταξιδέψει στα Βαλκάνια. Ήρθε ο πόλεμος στη Γιουγκοσλαβία και το όνειρο χάθηκε - προσωρινά - ενώ το έργο του, «ένα αφιέρωμα στις μειονότητες και τις γυναίκες, ίσως την πιο αδικημένη μορφή της κοινωνίας μας», απέκτησε αμέσως μια άλλη διάσταση. Ο ίδιος επιμένει ότι δεν είχε την πρόθεση να φτιάξει ένα αντιπολεμικό έργο, αλλά ούτε και μια σύνθεση - καταγγελία. Το δικό του «Τέμπλο», ανάλογο του τυπικού των τέμπλων της Ορθόδοξης Εκκλησίας, φέρνει στο προσκήνιο τις άγιες μορφές του Κατζουράκη. Τον Καραβάτζιο, τον Μαγιακόφσκι, τον Τσαρούχη... Αλλά και πρόσωπα άγνωστα, πρωταγωνιστές σκηναίων βίας και πάθους, διωγμών, πόνου και απελπισίας.

Κι ο προορισμός του; Το ταξίδι. «Μέχρι να φθαρεί από τις μετακινήσεις». Επόμενος σταθμός του θα είναι το Βελιγράδι και κάτω από ειδικές συνθήκες το Σαράγεβο. Κι αρ-

γότερα θα επισκεφθεί διάφορες πόλεις των Βαλκανίων.

Πώς όμως γεννήθηκε στον Κυριάκο Κατζουράκη η ιδέα του «Τέμπλου»;

Όταν άρχισα να ζωγραφίζω μία από τις εικόνες του «Τέμπλου», λέει ο ίδιος, ήρθαν στο νου μου όλες οι γυναίκες πρόσφυγες. Γνώριζα κάποιες από αυτές. Ήταν σπουδαίες γιατί γνώριζαν ότι δεν μπορούσαν να αντιμετωπίσουν την επερχόμενη καταστροφή και είχαν τη σοφία να την περιμένουν. Σκέφτηκα τη γυναίκα - μητέρα και με απασχόλησε το γεγονός ότι εκείνη τη γυναίκα που γέννησε το Χριστό, η Παναγία, δεν δοξάστηκε από τη θρησκευτική παράδοση όσο της έπρεπε. Αυτές ήταν κάποιες από τις αρχικές μου σκέψεις που αργότερα συναντήθηκαν με γεγονότα προσφυγιάς και βίας. Όμως όλη αυτή η ιστορία ήταν για μένα μια ζωγραφική πρόκληση που ξεκινούσε από το αυστηρό σχήμα του «Τέμπλου», με τη δική του παράδοση, πάνω στο οποίο ο καλλιτέχνης θέλει να επέμβει.

Ποια θα ήταν άραγε αυτή η επέμβαση; Άρνηση στο καθιερωμένο ή λατρεία;

Ούτε το ένα ούτε το άλλο. Το «Τέμπλο» είναι ένα έργο που δεν εκφράζει μόνο τη δική μου διάσταση για τα πράγματα. Είμαι εγώ εκεί αλλά και οι άλλοι, οι οποίοι εκφράζονται μέσα από τη δική μου ζωγραφική χειρονομία πάνω στο ξύλο.

Κι αυτοί «οι άλλοι», ποιοι είναι;

Όλοι όσοι συμμετέχουν στη δημιουργία της ιστορίας. Θα ήθελα να πω ένα παράδειγμα. Έβλεπα πριν από λίγες ημέρες στην τηλεόραση το αφιέρωμα στο «Άξιον Εστί». Ήμουν κουρασμένος. Μ' έπιασαν τα κλάματα. Έβλεπα στα μάτια του Μπιθικώτση την αθωότητα που νιώθω ότι έχει χαθεί από τα μάτια των νεοελλήνων. Και στην αποφασιστικότητα της διεύθυνσης του Θεοδωράκη την αποδοχή μιας σκέψης που έλεγε ότι αυτό που διεύθυναν δεν είναι η δική μου μουσική αλλά μια μουσική σύνθεση, παιδί μιας συλλογικής προσπάθειας.

Εικονοστάσι ανθρώπων ή λαών, λοιπόν, το «Τέμπλο» σας;

Και τα δύο, θα έλεγα. Πάνω του συναντώνται Κούρδοι και

Εβραίοι αλλά και άνθρωποι που ξεπέρασαν τα σύνορα της χώρας τους κι άντεξαν στο χρόνο. Όπως ο Τσαρούχης με τον οποίο με συνέδεε μια στενή φιλία. Ο Μαγιακόφσκι, χρόνια τώρα απών αλλά με αντοχή στην ποίηση του αντίπαλου δέους του. Άνθρωποι κληρονομημένοι.

Τόπος συνάντησης της ιστορίας μήπως;

Τόπος συνάντησης κάποιων ειδικών τάξεων. Όπως οι μειονότητες. Με ενδιαφέρουν από την ανθρώπινη πλευρά. Συμπάσχω μαζί τους. Όμως εκείνο που με έλκει ιδιαίτερα είναι η ματιά τους. Μια ματιά χαμένη σήμερα...

Τι σας λέει αυτό το βλέμμα;

Όλη την ιστορία της πατρίδας τους. Τα μάτια τους, λες και κοιτούν με διορατικότητα το αναπόφευκτο, τη μοίρα και παράλληλα μεταφέρουν την αίσθηση μιας αντοχής και μιας καρτερικότητας. Τους γνωρίζουμε καλά όλους αυτούς τους ανθρώπους της προσφυγιάς, τους Μικρασιάτες αλλά και εκείνους που ζουν ανάμεσά μας σήμερα. Δίπλα μας. Μέσα στην Αθήνα. Αυτή η καρτερικότητα λείπει από όλους εμάς. Παρατηρώ τα τελευταία χρόνια τους ανθρώπους γύρω μου να διακατέχονται από το άγχος του επόμενου βήματος. Βιάζονται. Είναι ανυπόμονοι. Παρατηρώ ότι οι άνθρωποι δεν κοιτούνται... Λες και το κοίταγμα είναι χάσιμο χρόνου.

Κι αν κάνατε τις εικόνες σας λέξεις, ποιο θα ήταν εκείνο που θα μετέφεραν ως πιθανή παρατήρηση;

Εκείνο που μεταφέρω μέσα από το «Τέμπλο» και τον «Οίκο Ενοχής» είναι το προσωπικό μου βίωμα, η δική μου εμπειρία από την εκκλησία, ως χώρο ενοχής αγριαλισμένο σφικτά με όλη τη σύγχρονη ιστορία.

Η δική σας ιστορία μιλά για προσφυγιά. Εσείς νιώθετε πρόσφυγας;

Ναι, κυρίως γιατί έλειπα από την Ελλάδα δεκατρία χρόνια. Ήμουν μακριά όλη την περίοδο της Χούντας και της μεταπολίτευσης. Κι ενώ βρισκόμουν εδώ κοντά δέκα χρόνια τώρα, συνεχίζω να νιώθω αμύχνα.

Τι σας προκαλεί αυτή την αμύχνα;

Οι ρυθμοί των ανθρώπων. Η

ταχύτητα με την οποία κινούνται, μέσα στην οποία ζουν και που εγώ δεν μπορώ να συμμεριστώ... Πιστεύω ότι αυτή η ταχύτητα είναι που ισοπεδώνει τα πάντα. Κάνει τα πράγματα γύρω να ομαδοποιούνται, να γίνονται μειονότητες... κι αντί ο καθένας μας να νιώσει την ανάγκη του διαλόγου, λόγω της δικής του ταχύτητας, τα προσπερνά και αυτόματα τα περιθωριοποιεί. Ο ρυθμός της ζωής είναι αυτός που γεννά το περιθώριο. Είτε αυτό λέγεται Εξάρχεια είτε ομοφυλόφιλοι είτε ναρκομανείς. Του βάζουμε ταμπέλα και τελειώνουμε μαζί του. Έτσι περνάμε από δίπλα του κι ούτε μας αγγίζει πια...

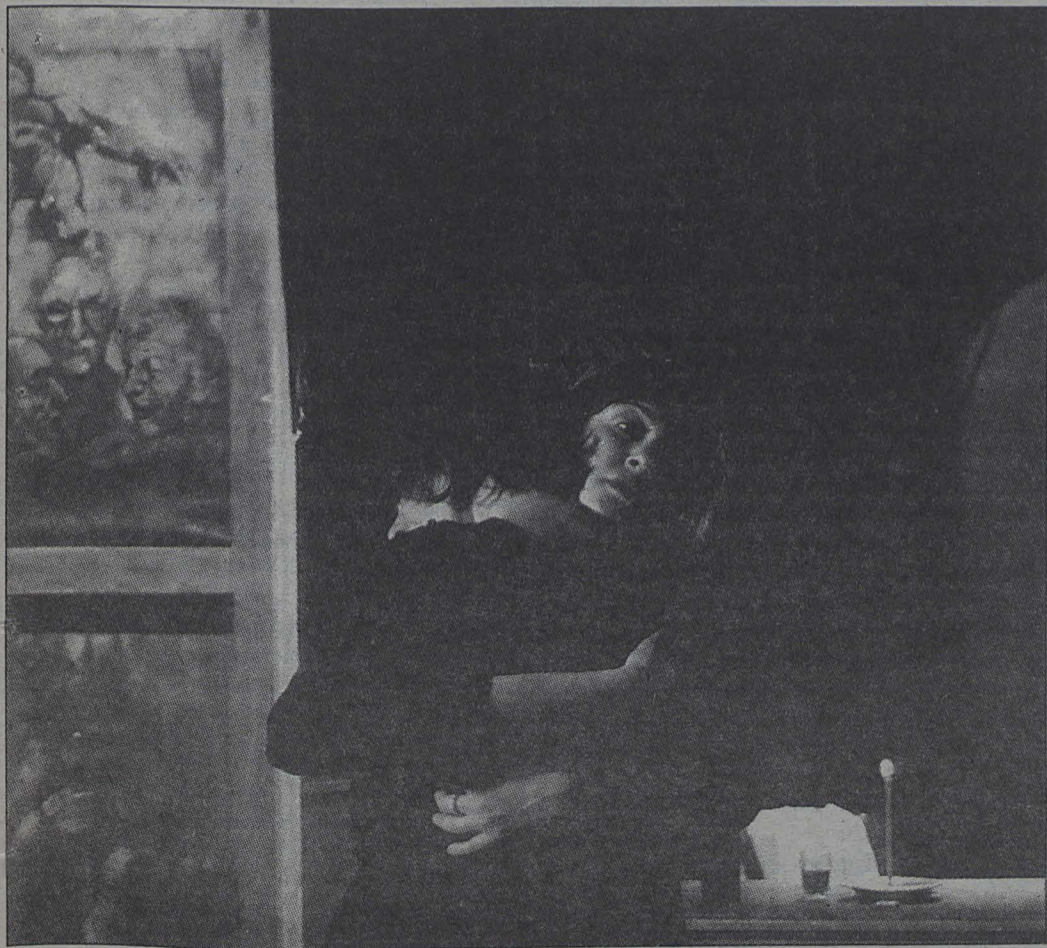
Η «ιστορία» πάντως που μας διηγείστε μοιάζει πονεμένη...

Η ιστορία μας ούτως ή άλλως είναι λυπημένη και ταυτόχρονα αδιέξοδη. Χωρίς δρόμο επιστροφής.

ποιες είναι κατά τη γνώμη σας οι ασθένειες που υπονομεύουν την Πόλη και την Ιστορία;

Η μεγαλύτερη ασθένεια είναι η επιθυμία για εξαφάνιση της συλλογικότητας. Εδώ και χρόνια ο ατομικισμός ανοίξε στην Ευρώπη, ακόμη και στην Τέχνη, κανάλια μοναξιάς...

Ο Κυριάκος Κατζουράκης γνωρίζει εντούτοις ότι ο δρόμος της δημιουργίας είναι μοναχικός. Κι αυτή ήταν μία ακόμη από τις αιτίες, που θέλησε να κάνει το «Τέμπλο» και τον «Οίκο Ενοχής». Η ανάγκη για διάλογο και συνεργασία. Μπορεί το έργο αυτό στο σύνολό του να φέρνει την υπογραφή του αλλά είναι απόρροια, στην ουσία, μιας κοινής προσπάθειας του ίδιου, της Κάτιας, της Αννέζας και όλων όσοι συμμετέχουν στην προσπάθεια υλοποίησής του. Άλλωστε κάπως έτσι συνάντησε και τον Σωτήρη Δημητρίου. «Έναν άνθρωπο θησαυρό». Και μαζί, οι δυο τους, φίλοι πια, ονειρεύονται να δώσουν συνέχεια στο «Τέμπλο». Πού θα οδηγηθούν. Κανείς ακόμη δεν ξέρει... Ίσως κάποτε στη Θεσσαλονίκη να αναμειχθώ με τα πρόσωπα και τα βλέμματα άλλων, πιο σύγχρονων προσφύγων...

ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

